

СПРИЯТЛИВИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ КРАЇНИ – ЗАПОРУКА ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

**Антон
Бутняров,**
аспірант
кафедри
фінансів
підприємств
ДВНЗ
«Київський
національний
економічний
університет
ім. Вадима
Гетьмана»

МАКРОЕКОНОМІКА

Стаття присвячена проблемі створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні. Приділено увагу негативному впливу сучасних політичних процесів на інвестиційний клімат та міжнародну привабливість української економіки з боку закордонних інвесторів. Показано вплив інвестиційного клімату в країні на прибутковість інвестицій та рівень інвестиційних ризиків.

Актуальність проблеми. Будь-яка держава у своєму розвитку – як економічному, так і політичному – за певних обставин потребує залучення іноземних інвестицій. Основною метою цього процесу є насичення інвестиційними потоками пріоритетних напрямів розвитку економіки держави. Від створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні залежить подальший її соціально-економічний розвиток. Оскільки інвестиції за своєю природою є ризикованими, особливо на міжнародному рівні, тому один з вагомих факторів, який у першу чергу привертає увагу потенційних інвесторів, – це стан інвестиційного клімату тієї країни, в економіку якої вони планують свої капіталовкладення.

Розкриття складових цієї проблеми включає дослідження такого поняття як «інвестиційний клімат», чинників, що на нього впливають, а також шляхів його покращення.

Результати дослідження. Поняття «інвестиційний клімат країни» являє собою систему правових, економічних і соціальних умов інвестиційної діяльності в країні, що істотно впливають на прибутковість інвестицій і рівень інвестиційних ризиків.

Для покращення інвестиційного клімату на державному рівні на сьогодні в Україні вже створене певне правове поле, що регулюється низкою Законів України («Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування» тощо), Указами Пре-

зидента України, а також Постановами та Розпорядженнями Кабінету Міністрів України. Цими нормативно-правовими актами в Україні передбачені рівні права і гарантії захисту інвестицій для всіх суб'єктів інвестиційної діяльності.

Разом з тим, незважаючи на всі зусилля щодо покращення інвестиційного клімату шляхом формування та вдосконалення відповідних організаційно-економічних та правових засад, міжнародними експертами останнім часом відзначається зниження інвестиційної привабливості України. Насамперед, цей факт пояснюється нестабільною політичною ситуацією у державі, протиріччями, що виникають між різними гілками влади. Перебіг сучасних політичних процесів в Україні негативно впливає на інвестиційний клімат та міжнародну інвестиційну привабливість України, підвищує ризики для іноземних інвесторів, послаблюючи тим самим позиції України в конкурентній боротьбі за залучення інвестиційних ресурсів.

Так, за рейтингом Economist Intelligence Unit (EIU), Україна за показниками якості бізнес-середовища посідає 75 місце серед 82 країн, поступаючись майже усім країнам Центральної та Східної Європи (табл. 1).

Як наслідок, протягом останніх років Україна залучила прямих іноземних інвестицій у кілька разів менше, ніж інші країни Центральної та Східної Європи. Так, частка України в залу

Таблиця 1

**Оцінка бізнес-середовища в Україні за критерієм захисту інвесторів
(за підсумками 2006 р.)**

Показник	Україна	Країни Центральної та Східної Європи та СНД
Індекс розкриття інформації	1	4,7
Індекс відповідальності директора	3	3,8
Індекс судових позовів акціонерів	7	6,0
Індекс захисту інвесторів	3,7	4,8

Джерело: PricewaterhouseCoopers, World Bank

ченні світових інвестиційних потоків є надзвичайно низькою. У 2006 році вона склала 0,4% проти 0,8% у 2005 році. При цьому необхідно зауважити, що порівняно високий показник у 2005 році був забезпечений завдяки реприватизації ВАТ «Криворіжсталь» та продажу на аукціоні металургійній компанії «Mettal Steel».

Залучення капіталів інвесторів та поліпшення інвестиційного клімату лише за рахунок приватизації вітчизняних підприємств не є позитивною тенденцією для України, оскільки джерела такого залучення інвестицій як приватизація, постійно скорочуватиметься. Такий розвиток подій спричинить скорочення надходжень інвестицій пропорційно зменшенню привабливих об'єктів приватизації, що не відповідає інвестиційним потребам національної економіки. Таким чином, для забезпечення інвестиційними потоками пріоритетних напрямів розвитку економіки Україна потребує суттєвого поліпшення інвестиційного клімату.

Можна виділити цілу низку проблем, що перешкоджають поліпшенню інвестиційного клімату України. Це:

1. Відсутність сталої стратегії економічного і політичного розвитку. Зміни, які відбулися після так званої помаранчевої революції, а також викликані нею політичні протистояння не додали впевненості суспільству в послідовності економічного курсу; зокрема політики щодо захисту прав приватної та інтелектуальної власності, ринку землі, стабільності курсу національної валюти, напрямів зовнішньоекономічної інтеграції тощо.

2. Обмеженість державних підприємств, що підлягають приватизації, і в яких зацікавлені потенційні інвестори. Перспектива розвитку цього джерела залучення інвестицій є обмеженою навіть у короткостроковому періоді. Також неперспективним є залучення ін-

вестицій у сировинні та видобувні галузі промисловості.

3. Незабезпечення усім суб'єктам економічних відносин, у тому числі й іноземним інвесторам, рівних економічних прав і свобод у здійсненні фінансово-економічної діяльності. Україна значно відстає від інших країн Європи в розвитку корпоративного законодавства та ефективного менеджменту. Зокрема, найбільше відставання спостерігається за критерієм розкриття інформації, що міститься у щорічній економічній звітності компаній. Це підвищує ризики придбання пакетів акцій, які не є контрольними, отже втрати оперативного контролю над інвестиціями. Таким чином, ускладнюється прихід на український ринок іноземних інвесторів.

Згідно з рейтингом захищеності прав власності, за версією Property Rights Alliance, Україна серед 70 найбільших країн світу посіла 58 місце і поступається всім країнам Центральної та Східної Європи, зокрема, за такими критеріями, як незалежність судів, корупція, захист прав інтелектуальної власності, авторських прав тощо (табл.2).

Недосконалість законодавчої та судової систем України використовується окремими бізнес-структурами як свого роду конкурентна перевага, що призводить до тінізації економіки. Зокрема, найгострішими проблемами є непрозорість системи реєстрації та можливість викривлення відомостей про акціонерів, розмивання капіталу внаслідок додаткових емісій акцій, блокування проведення зборів акціонерів тощо. Неврегульованим залишається питання щодо прав міноритарних акціонерів, що знижує гарантії захисту прав власників та значно підвищує ризики інвестицій в економіку України.

4. Складність податкової системи та суттєве податкове навантаження. Так, за даними Світового Банку, Україна за рівнем якості середовища для

Рейтинг захищеності прав власності (IPRI) деяких країн Центральної та Східної Європи (за підсумками 2006 р.)

Місце	Країна	IPRI
30	Угорщина	5,5
37	Литва	4,9
38	Туреччина	4,8
39	Чеська Республіка	4,7
49	Польща	4,0
53	Болгарія	3,8
57	Румунія	3,5
58	Україна	3,4
63	Росія	3,2
Всього країн в рейтингу – 70		

Джерело: PricewaterhouseCoopers, World Bank

здійснення господарської діяльності посідає 128 місце з 175 країн, поступаючись всім країнам Центральної та Східної Європи, та навіть більшості країн СНД.

В Україні нараховується 98 видів податкових платежів, на опрацювання та сплату яких компанії витрачають 2185 годин робочого часу щороку. При цьому підприємство має заповнити 92 сторінки податкових декларацій, тоді як середній в світі показник становить 35 сторінок.

Ставка податку на прибуток в Україні (25 %) є вищою, ніж у багатьох країнах Центральної та Східної Європи, хоча зважаючи на високу порівняно з країнами ЄС прибутковість вкладення капіталу, ця різниця не є значною перешкодою для інвестицій.

5. Відсутність надійної інвестиційної історії, що формується роками внаслідок успішних капіталовкладень інвесторів.

Крім того, існують значні диспропорції регіонального та галузевого розвитку країни, що обумовлюють концентрацію інвестицій у певних сегментах ринків та регіонів.

Проаналізувавши розглянуті вище проблеми, необхідними завданнями державної політики слід назвати: формування стратегічних пріоритетів розвитку національної економіки, а також вдосконалення нормативно-правових актів, що приймаються з метою підтримання сприятливого інвестиційного клімату України.

Найважливішими складовими ринкових реформ, що забезпечують поліпшення інвестиційного клімату й приплив інвестицій у реальну економіку, є:

- захист прав споживачів;
- зміцнення корпоративного управління;
- посилення дисципліни виконання контрактів;
- розвиток банківської системи й інститутів фінансового ринку;
- реорганізація природних монополій;
- проведення земельної реформи.

Подальші структурні реформи української економіки вимагають істотного вдосконалення законодавства, адже необхідно, щоб інвестор не стояв перед непростим вибором між одержанням прибутку й дотриманням норм чинного законодавства.

На сьогоднішній день інвестиційну діяльність в Україні регулює цілий ряд нормативних документів, окремі норми яких дублюють або навіть вступають у протиріччя один з одним (Закони України «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про захист іноземних інвестицій в Україні»). Ця проблема може бути вирішена тільки прийняттям єдиного законодавчого акта, що регулює різні аспекти господарської діяльності.

Крім того, для підвищення інвестиційної привабливості України необхідно побудувати відповідні ринкові інститути, реструктурувати банківську й страхову системи, відтворити фінансові ринки, у першу чергу, ринок корпоративних цінних паперів. Треба надати можливість інвесторові управляти ризиками. Для цього необхідно створити адекватні фінансові інститути (розвиток системи страхування ф'ючерсних і опціонних ризиків).

Найважливішим фактором залучення іноземних інвестицій є введення

в Україні фінансової звітності як ефективної мови спілкування з іноземними інвесторами й партнерами.

Достатньо важлива роль щодо створення привабливого інвестиційного клімату у регіонах належить місцевим органам влади. Саме місцеві органи влади курирують одне з найважливіших питань, що хвилює довгострокового інвестора, – питання власності на землю. Якщо земельна ділянка, на якій планується побудувати підприємство, не належить інвесторові, а лише передана йому в користування, обсяг можливих інвестицій буде тим нижчим, чим вищим є ризик припинення користування даною ділянкою. Крім цього, орендар буде налаштований на реалізацію проектів, що дають негайну віддачу. Маючи впевненість у довгостроковій оренді, інвестор зможе реалізовувати більш масштабні проекти, у тому числі й такі, які дадуть прибуток тільки в довгостроковій перспективі. Саме такі проекти вважаються кращими з погляду перспективного розвитку регіонів.

Взагалі, при виборі конкретного регіону для інвестування експерти розглядають такі фактори: сприяння місцевих органів влади, розмір споживчого ринку та купівельна спроможність населення, рівень розвитку ринкової інфраструктури. Позитивні приклади інших компаній щодо ведення успішного бізнесу в регіоні теж є суттєвим плюсом в його інвестиційному іміджі. Наявність дешевої та кваліфікованої робочої сили практично не береться до уваги.

Висновки

Враховуючи всі обставини і усвідомлюючи важливість поліпшення інвестиційного клімату в Україні, головним завданням слід вважати підготовку необхідної нормативно-правової та організаційної баз для підвищення дієздатності механізмів забезпечення інвестиційного клімату й формування основи збереження та нарощування конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Для цього необхідне формування єдиних стратегічних цілей та послідовності економічних реформ, забезпечення гарантій захисту ринкових прав і свобод інвестора, а саме:

- підготувати план дій щодо забезпечення сприятливого інвестиційного клімату у межах пріоритетів соціально-економічного розвитку;
- розробити регіональні плани під-

вищення інвестиційної привабливості областей з урахуванням їх індивідуальних особливостей, забезпечити державний моніторинг виконання;

- запобігати проявам недобросовісної конкуренції, враховуючи особливості української сучасності;

- підготувати перелік заходів щодо посилення відповідальності представників органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування за вчинення корупційних та інших дискримінаційних дій щодо інвесторів.

На сьогодні привабливість інвестиційного середовища України експерти оцінюють досить стримано. Водночас є певні позитивні зрушення, проте негативні фактори для вкладення інвестицій явно переважають. У першу чергу, це непослідовність державної політики в інвестиційній сфері, поширена практика зміни правил гри безпосередньо під час гри. Відсутні ефективні механізми судової системи для відстоювання інтересів інвестора. Рівень державного втручання в економічні процеси залишається достатньо високим. Є нагальна необхідність змін насамперед у методах діяльності двох інституцій: податкової адміністрації та митної служби.

Серед основних заходів, які потребують проведення в життя – лібералізація бізнесу, створення прозорого законодавства, реформування фінансового сектору та корпоративного управління, вдосконалення податкової політики, боротьба з корупцією.

Література

1. Кваснюк Б.Є. Конкурентоспроможність української економіки. – К.: Інститут економіки та прогнозування, 2006 р. 96 с.
2. Міжнародні фінанси: підручник / за ред. *Розгача О.І.* – К.: Либідь, 2003. – 784 с.
3. *Мочерний С.* Економічна енциклопедія. – К.: Видавничий центр Академія, 2000р. 864 с.
4. <http://www.adrbnu.com>
5. <http://www.citissb.com/adr/>
6. <http://www.corporation.com.ua>
7. <http://www.dt.ua>
8. <http://www.e-news.com.ua>
9. <http://www.infoworks.com.ua>
10. <http://www.kontrakty.com.ua>
11. <http://www.ndu.gov.ua>
12. <http://www.probusiness.in.ua>
13. <http://www.urr.org.ua>
14. <http://www.zn.kiev.ua>